

Про викладання предмета «Захист України» у 2023/2024 н.р.

Організація освітнього процесу на уроках з предмета «Захист України» у закладах загальної середньої освіти у 2023-2024 н.р. здійснюватиметься відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про національну безпеку України», Стратегії національної безпеки України, Стратегії національно-патріотичного виховання, Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, Положення про допризовну підготовку.

У 2023-2024 н.р. важливо звернути увагу на дотримання безпечних умов освітнього процесу в умовах воєнного стану. Особливістю освітнього процесу є ймовірність ситуацій, коли вмикається сигнал «Увага всім! Повітряна тривога». З огляду на реальну загрозу життю і здоров'ю учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії, рекомендуємо вчителям неухильно дотримуватись порядку дій, у разі увімкнення сигналів тривоги, під час проведення уроків, що розроблені на основі рекомендацій Державної служби з надзвичайних ситуацій України.

Алгоритм «як діяти вчителям під час занять при оголошенні сигналу «Повітряна тривога» можна завантажити за покликанням: <https://cutt.ly/hZ6xrCr>. Варто рекомендувати учням завантажити на мобільний телефон додаток «Повітряна тривога», оскільки не завжди можна почути сигнал з вулиці.

В умовах воєнного стану набуває особливостей психологічний супровід усіх учасників освітнього процесу. Варто бути уважними до змін у поведінці дитини. Учні 10-11 класів зараз дуже складно, адже вони уже розуміють, що відбувається, але ще не мають достатньо життєвого досвіду, щоб ефективно боротися зі своїми емоціями. Поради щодо психосоціальної підтримки, навчання, здоров'я та безпеки дітей, які підготував ЮНІСЕФ, можна завантажити за покликанням <https://cutt.ly/hXeOBCp>.

Під час організації освітнього процесу в дистанційному форматі (рекомендації зазначені в листі МОН України від 06.03.2022 №1/3371-22 «Про організацію освітнього процесу») в умовах запровадженого воєнного стану (Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022) рекомендуємо вчителям предмета «Захист України» під час виникнення певних ситуацій застосовувати дистанційну форму організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, яка

є безпечною та оптимальною (моделі змішаного та дистанційного навчання у синхронному й асинхронному режимах); керуватися Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, що затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 №1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання» та санітарним регламентом для закладів загальної середньої освіти, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

Вимоги Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, стан повномасштабної війни в Україні потребують прагматичних підходів до формування готовності старшокласників до військової служби в Збройних Силах України, Міністерстві внутрішніх справ, Національній гвардії України та інших військових формуваннях.

Армія потребує підготовленого резерву, і саме заклади загальної середньої освіти забезпечують виконання цього завдання, адже на уроках предмета «Захист України» учні отримують початковий військовий вишкіл.

Акцентуємо увагу вчителів на проведення загальнонаціональної хвилини мовчання для вшанування пам'яті, громадянської відваги й самовідданості, сили духу, стійкості та героїчного подвигу воїнів, полеглих під час виконання бойових завдань із захисту державного суверенітету і територіальної цілісності України, мирних громадян, які загинули внаслідок збройної агресії проти України, згідно з Указом Президента України.

Навчальний предмет «Захист України», який сприяє досягненню мети загальної середньої освіти, введено до інваріантної складової базового плану Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти»).

У 2023-2024 н.р. актуальними освітніми завданнями в реалізації змісту навчального предмета «Захист України» є:

- ознайомлення учнів з основами нормативно-правового забезпечення захисту України, цивільного захисту населення та особистої безпеки людини;
- усвідомлення ними свого обов'язку щодо захисту України у разі виникнення загрози незалежності та територіальній цілісності держави;

– набуття знань про функції Збройних Сил України та інших військових формувань, їхні характерні особливості;

– засвоєння основ захисту України, цивільного захисту населення, домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки учнівської молоді до захисту України;

– підготовка учнів до захисту України, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством, до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу.

Вивчення предмета «Захист України» спрямоване на формування:

– життєво необхідних знань, умінь і навичок учнів щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій;

– системного уявлення про військово-патріотичне виховання як складову національно-патріотичного виховання.

У 2023-2024 н.р. році учні вивчатимуть предмет за навчальними програмами «Захист України. Рівень стандарту» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти та «Захист України. Профільний рівень» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти, затверджених наказом МОН України від 03.08.2022 року № 698 (<https://cutt.ly/fXcE48u>).

Навчальні програми з предмета приведено у відповідність до чинного законодавства про освіту та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 №1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти».

У навчальній програмі враховано основи діючого законодавства та Конституції України, зміни законодавства щодо призову на строкову службу, територіальні реформи; уточнено вимоги відносно нових завдань освіти для впровадження мети навчального предмета «Захист України» – формування в учнівської молоді життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій, а також системного уявлення про військово-патріотичне виховання як складову національно-патріотичного виховання.

до 2023/2024 навчального року

Про викладання предмета «Захист України» у 2023/2024 н.р.

Навчальні програми узгоджено із сучасними процесами та змінами у Збройних Силах України, бойовим досвідом ООС.

Навчальною програмою для 10 і 11 класів передбачено вивчення предмета «Захист України» за двома тематичними планами:

– для юнаків – тематичний план №1 і навчально-польові збори/заняття;

– для дівчат – тематичний план №2 і навчально-тренувальні заняття.

Суттєвою загальною рисою навчальних програм «Захист України. Рівень стандарту», «Захист України. Профільний рівень», що відповідає сучасним тенденціям в освіті, є надання вчителю значно більшої свободи в питаннях планування освітнього процесу та залежить від матеріально-технічної бази закладу загальної середньої освіти, професійної компетентності педагогів. Вибір форм, методів і засобів навчання, зокрема й підручників, розподіл кількості годин, що відводяться на вивчення розділів та окремих тем (це стосується як порядку вивчення тем, так розподілу часу на їх вивчення), учитель визначає самостійно.

Програма для проведення навчально-польових (тренувальних) зборів/занять не залежить від тижневого навантаження і розрахована на 18 навчальних годин. Оцінка за навчально-польові збори/заняття і навчально-тренувальні заняття виставляється окремо від семестрових та визначає підсумкову (річну) на рівні з семестровими. Проведення навчально-польових зборів/занять, навчально-тренувальних занять записуються на окремій сторінці журналу. Підсумкова оцінка за навчально-польові збори/заняття виставляється перед річною оцінкою з предмета «Захист України» за другий рік навчання.

Удосконалену навчальну програму з предмета структуровано за очікуваними результатами навчально-пізнавальної діяльності та змістом навчального матеріалу, необхідного для їх отримання. Її представлено у вигляді таблиці, що складається з двох частин. У кожному розділі розміщено очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів, які підлягають контролю й оцінюванню. Симетрично до очікуваних результатів зазначено відповідний навчальний матеріал, який підлягає вивченню.

З текстами навчальних програм можна ознайомитися на офіційному веб-сайті МОН України за покликанням <https://cutt.ly/OXcFqbD>.

Календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється вчителями у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів і поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя.

Рекомендуємо у навчальних програмах і календарно-тематичних планах виділити ключові теми, на яких ґрунтується подальше опрацювання програмового матеріалу. Це дозволить без порушення системи програмових вимог ущільнювати, оптимізувати вивчення предмета, концентрувати увагу на відпрацьованих позиціях, що мають забезпечити якісну самостійну роботу учнів в умовах дистанційного навчання.

За програмами укладено підручники, електронні версії яких можна завантажити за покликанням

<https://cutt.ly/PZDIkhM>.

Перелік підручників, рекомендованих МОН України для використання в освітньому процесі з предмета «Захист України», «Захист України. Основи медичних знань» у закладах загальної середньої освіти з навчанням українською мовою, наведено за покликанням

<https://cutt.ly/PZDIkhM>.

Радимо, під час навчання предмета «Захист України», окрім загальних підходів та принципів (науковості, доступності, достовірності, наочності та ін.), враховувати те, що молода людина 16-17 років (допризовного віку) отримує перше системне враження про Збройні Сили України (інші збройні формування) і загалом про сучасні задачі Національної безпеки та оборони нашої держави. Тому, пропонуємо вчителям акцентувати увагу учнів саме на можливості застосувати набуті знання та навички на уроках для забезпечення власної безпеки, захисту свого життя і здоров'я.

У 2023-2024 н.р. учителям доцільно звернути увагу на питання міжнародного військового співробітництва, що посідає ключове місце в діяльності Міноборони України. Рекомендуємо вчителям при вивченні розділу «Основи національної безпеки» використовувати інформацію, розміщену на офіційних веб-сайтах:

– Міноборони України

<https://www.mil.gov.ua/>;

– армія Inform

<https://armyinform.com.ua/>;

– Міністерства закордонних справ України <https://cutt.ly/KZDm9tB>.

Готуючись до уроків з тем «Нормативно-правова база з військових питань. Військова присяга та військова символіка України», «Історія розвитку українського війська», необхідно звернути

увагу на нормативні документи: закони України про відродження, засади діяльності, структуру, вимоги законодавства до військової служби. Рекомендуємо вчителям користуватися нормативно-правовою базою з військових питань, розміщену на офіційному веб-сайті Міноборони України за покликанням <https://cutt.ly/vZDWMAd>.

Вивчення змісту навчального матеріалу уроків із розділу «Збройні Сили України на захисті Вітчизни» може проводитись у формі бесіди з використанням різних інтерактивних прийомів, таких як «мозковий шторм» тощо. Тематичні питання уроків дозволяють наповнити їх зміст великою кількістю фактичного матеріалу війни росії проти України із офіційних джерел інформації. Під час підготовки до занять учителю варто:

– укладати власні тематичні презентації;

– добирати фрагменти документальних фільмів;

– використовувати інформацію щодо військової освіти, яка є складовою державної системи освіти зі спеціалізованих періодичних видань;

– розподіляти час на заняттях раціонально, ущільнюючи його до рівня засвоєння учнями класу.

Для стимулювання пізнавальної активності учнів, їхньої дієвої самостійної діяльності під час уроків тематичного плану №1 бажано використовувати роботу в групах, схожих до військових формувань, підрозділів (двійки, трійки, відділення); тематичного плану №2 – розширювати діапазон організаційних форм, методів навчання, способів навчальної взаємодії, які максимально наближають освітній процес до реального життя. Для забезпечення практичної спрямованості навчання рекомендуємо застосувати завдання:

– завдання, що створюють передумови для співпраці, активної участі учнів у процесі навчання;

– завдання, що спонукають до діалогу, висловлюванню власних думок, міркувань, позицій, способів розв'язання проблеми;

– завдання творчого характеру, при розв'язанні яких учні виявляють ініціативу, самостійність, мають право вибору та власної аргументації;

– завдання, що спонукають до обміну думками, враженнями, включають спеціально сконструйовані ситуації вибору та моделюванню життєвих ситуацій.

до 2023/2024 навчального року

Про викладання предмета «Захист України» у 2023/2024 н.р.

В умовах війни цілеспрямоване систематичне формування почуття патріотизму, духовної та психологічної готовності до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо захисту суверенітету, територіальної цілісності є провідним. Особливо актуальною є підготовка учнівської молоді до захисту життя та здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях воєнного часу, до служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, виконання військового обов'язку.

Стратегічні підходи до національно-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти визначено Указом Президента України від 18.05.2019 №286/219 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання», Постановою Кабміну України від 09.10.2020 №932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки».

Державну цільову соціальну програму національно-патріотичного виховання на період до 2025 року затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 №673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України». Метою цієї програми є вдосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності. Одним із пріоритетних завдань досягнення мети є військово-патріотичне виховання – здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України, громадського сприяння безпеці та обороні України та підвищення престижу військової і спеціальної державної служби.

На виконання Стратегії національно-патріотичного виховання щодо гідного відзначення подвигу Захисників і Захисниць Міністерство у справах ветеранів України ініціювало впровадження у закладах загальної середньої освіти загальнодержавного проєкту «Місце шани та вдячності». Його мета – утвердження української громадянської ідентичності шляхом формування, збереження історичної пам'яті про події російсько-української війни та популяризації героїчного образу Захисників і Захисниць.

Рекомендуємо вчителям долучитися до облаштування інформаційних стендів, присвячених випускникам, батькам або іншим членам родини осіб, що навчаються у закладі освіти, які брали або беруть участь у російсько-українській війні.

Уроки з розділу «Збройні Сили України на захисті Вітчизни» мають великий потенціал для розвитку патріотичної особистості учнів, формування ціннісного ставлення до Збройних сил України, усвідомлення значення військової справи та формування готовності до захисту України. Радимо вчителям предмета «Захист України» використати інформацію за покликанням:

<https://cutt.ly/OZOToQL>.

В основу організації процесу навчання предмета «Захист України» покладено компетентнісний підхід, відповідно до якого результатом стануть сформовані в учнів ключові й предметні компетентності, що свідчать про готовність молоді у разі необхідності виконати свій конституційний обов'язок і стати на захист України.

Приклади мужньої боротьби українського народу у війні, розв'язаній російською федерацією, та реального внеску його здобутків у світову культуру й цивілізацію, які будуть донесені до учнів на уроці, мають ґрунтуватися на правдивій та перевірненій інформації.

Звертаємо увагу вчителів на необхідність посилення роботи з розвитку в учнів критичного та системного мислення, медіаграмотності. бажано запровадити п'ятихвилички, під час яких розглядати та навчати учнів самостійно перевіряти та спростовувати викривлену ворогами інформацію. Громадянська компетентність учнів, взаємодопомога, волонтерство, підтримання власного емоційного стану є важливими складовими успіху в боротьбі з ворогом.

Обов'язковою формою одягу для вчителя та рекомендованою для учнів під час проведення занять з предмета «Захист України» (тематичний план №1) є форма військових формувань України без знаків розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, особами, які не мають на це права.

Наголошуємо на необхідності обов'язкового проведення перед початком занять, інструктажу щодо дотримання учнями правил безпеки. Окрім того, акцентуємо увагу на суворому дотриманні правил безпеки під час проведення занять у кабінеті та на місцевості.

Звертаємо увагу щодо необхідності обов'язкового й неухильного дотримання вимог безпеки на всіх етапах проведення стрільб у стрілецькому тирі та на військовому стрільбищі:

- перед початком навчальних стрільб у стрілецькому тирі;
 - під час проведення навчальних стрільб;
 - після закінчення навчальних стрільб;
 - у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
- Без дозволу вчителя учні не повинні:
- заходити до приміщення тиру;
 - брати до рук зброю;
 - вносити боеприпаси та зброю з приміщення тиру;
 - заряджати та розряджати зброю;
 - проводити підготовку до стрільби (прицілюватися);
 - проводити стрільбу.

Рекомендуємо для навчання учнів правилам поведінки з вибухонебезпечними предметами, щоб уберегти їх від небезпеки, використовувати матеріали ЮНІСЕФ (цикл уроків, спільно з Державною службою надзвичайних ситуацій в Україні, МОН України, Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій та Національною поліцією України, за покликанням):

- урок із мінної безпеки (<https://cutt.ly/5XcGm7s>);
- всеукраїнський онлайн-урок з мінної безпеки (<https://cutt.ly/wXcHqIL>);
- як говорити з дітьми про правила мінної безпеки? (<https://cutt.ly/WXcJo9G>);
- навчаємось мінної безпеки всією родиною (<https://cutt.ly/tXcJJKW>);
- міни (<https://cutt.ly/2XcJ45N>). Варто інформувати учнів, що в Україні запроваджував мобільний застосунок з мінної безпеки MineFree, який дозволяє повідомити про виявлення вибухонебезпечних або підозрілих предметів, переглянути мапу небезпечних територій та отримати сповіщення про наближення до небезпечного об'єкта. Детальніше про застосунок – на сайті www.minefree.info. Застосунок можна завантажити з App Store та Google Play.

Радимо для військово-патріотичного виховання учнів та підвищення рівня навчання предмета «Захист України» використовувати журнал «Оборонний вісник», який видається Центром військової політики та політики безпеки, рекомендований МОН України до використання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти (лист МОН України від 21.05.2021 №5/1240-21 «Щодо листа Центру воєнної політики та політики безпеки»).

до 2023/2024 навчального року

Про викладання предмета «Захист України» у 2023/2024 н.р.

Нормативно-правове забезпечення предмета

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти України, затверджений Постановою Кабміну України від 23.11.2011 № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти».

URL: <https://cutt.ly/WZXY4m3>.

2. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності: методичні рекомендації / за ред. І.В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2021. 200 с.

URL: <https://cutt.ly/hXcc5Z7>.

3. Електронні версії підручників навчального предмета «Захист України»: вебсайт.

URL: <https://cutt.ly/PZDIkhM>.

4. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» (Указ Президента України від 25.03.1992 №2232/-XII).

URL: <https://cutt.ly/GXcpd2n>.

5. Закон України «Про національну безпеку України» (Указ Президента України від 19.06.2003 № 964-IV).

URL: <https://cutt.ly/BXcp4Wf>.

6. Закон України «Про освіту» (Указ Президента України від 05.09.2017 №2145-VIII).

URL: <https://cutt.ly/vXcalgA>.

7. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Указ Президента України від 16.01.2020 № 463-IX).

URL: <https://cutt.ly/eXcsbNS>.

8. Лист Міністерства освіти і науки України від 06.03.2022 №1/3371-22 «Про організацію освітнього процесу в умовах запровадженого воєнного стану» (Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022).

URL: <https://cutt.ly/rZXnjKS>.

9. Лист Міністерства освіти і науки України від 21.05.2021 № 37/2021 «Щодо листа Центру воєнної політики та політики безпеки».

10. Лист Міністерства освіти і науки України від 11.08.2020 № 1/9-430 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 н.р.».

URL: <https://cutt.ly/gZXv71x>.

11. Лист Міністерства у справах ветеранів України (Мінветеранів) від 12.08.2022 № 540/02/1000.1-22 щодо реалізації загальнодержавного проєкту «Місце шани та вдячності».

12. Навчальна програма «Захист України» рівень стандарту» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 року № 698.

URL: <https://cutt.ly/fXcE48u>.

13. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання».

URL: <https://cutt.ly/RZXbYQK>.

14. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 року №698 «Про надання грифа оновленим навчальним програмам».

URL: <https://cutt.ly/fXcE48u>.

15. Наказ Міністерства охорони здоров'я від 25.09.2020 № 2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

URL: <https://cutt.ly/zZXnBya>.

16. Перелік підручників для використання в освітньому процесі з предмета «Захист України» у закладах загальної середньої освіти з навчанням українською мовою: вебсайт.

URL: <https://cutt.ly/PZDIkhM>.

17. Положення про допризовну підготовку, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2020 № 1770 «Про затвердження положень про допризовну підготовку і про підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей».

URL: <https://cutt.ly/qXcdR6O>.

18. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти».

URL: <https://cutt.ly/WZXmmND>.

19. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.2021 №673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України».

URL: <https://cutt.ly/RZXmAvF>.

20. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки».

URL: <https://cutt.ly/6ZXmBxq>.

21. Стратегія воєнної безпеки України, затверджено Указом Президента України від 25.03.2021 №21/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України».

URL: <https://cutt.ly/MXcfaQy>.

22. Стратегія національно-патріотичного виховання, затверджено Указом Президента України від 18.05.2019 №286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання»: вебсайт.

URL: <https://cutt.ly/HZXm8Ho>.

23. Указ Президента України від 16.03.2022 №143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України».

URL: <https://cutt.ly/7XeR7xX>.

**Григорій ГОНЧАРУК,
завідувач НМЦ виховної
роботи, позашкільної освіти
та моніторингових досліджень
Хмельницького ОІППО
імені А.Назаренка.**

